

Gewijzigd Raadsvoorstel

Reg.nr. : 9841637
B&W verg. : 8 september 2020
Commissie : Omgeving
Cie_ verg. : 22 september 2020
Raadsverg. : 6 oktober 2020

Onderwerp: Duurzame Polder

1) Status

Op grond van uw bevoegdheid kaders voor beleid op hoofdlijnen te stellen, bieden wij u dit raadsvoorstel ter vaststelling aan.

2) Samenvatting

We werken hard aan onze duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen. Dat doen we onder andere door in te zetten op energiebesparing c.q. het verminderen van de energievraag bij woningen, bedrijven en instellingen. Ook willen we het opwekken van grootschalige duurzame energie op eigen grondgebied mogelijk maken.

In dat kader heeft uw raad op 9 oktober 2018 (reg.nr. 8257032) besloten, dat de Rosmalense polder een gebied is waar in beginsel ruimte is voor een grootschalige plaatsing van windturbines en zonnepanelen en dat de polder daarmee een belangrijke plaats in kan nemen bij het realiseren van de doelstelling 'Klimaatneutraal in 2050'. Daarom is tevens besloten tot het uitvoeren van de tweede fase van de verkenning om de ontwikkelingsmogelijkheden in het poldergebied nader te verkennen, waarbij aandacht wordt geschonken aan:

- De mogelijkheden om windturbines en zonneparken te plaatsen;
- De mogelijkheden om gelijktijdig kwaliteitsverbeteringen binnen de agrarische sector, natuur en recreatie, landschap en ruimtelijke kwaliteit te bereiken die passen bij een duurzame toekomst.

De verkenning dient hiertoe drie ontwikkelperspectieven te schetsen. Een integraal beeld voor de polder, waarin de agenda, ambities en maatschappelijke meerwaarde zijn uitgewerkt voor duurzame energie, wonen/leefklimaat, landbouw, water, natuur en recreatie. Een perspectief autonome ontwikkeling, waarin de huidige situatie wordt gecontinueerd en een perspectief met uitsluitend duurzame energie.

De bevindingen van de verkenning en de invulling van de perspectieven zijn opgetekend in het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder'. Duidelijk is geworden dat er geen harde belemmerende factoren zijn om niet in te zetten op de opwekking van duurzame energie. Er spelen evenwel veel belangen in en om de polder. Dit maakt de opgave geen technische opgave, maar een ruimtelijke opgave, waarin belangen afgewogen zullen moeten worden. Duidelijk is dat dit kan plaatsvinden op twee manieren. Een ontwikkeling op basis van individuele initiatieven of een ontwikkeling op basis van een **streefbeeld** (Programma) voor de gehele polder. Bij het perspectief van de autonome ontwikkeling blijven bestaande structuren veelal gehandhaafd. Initiatiefnemers zijn zonder overkoepelend plan voor de hele polder zelf aan zet. Dit houdt in dat de focus ligt op de ingediende projecten en de plek waar deze zijn voorzien. Er zal geen koppeling worden gemaakt met andere ontwikkelingen en geen doorkijk naar 2050 wordt gemaakt. Bij het **streefbeeld** is de kans groot dat bestaande structuren aangepast worden en dat dit, vanwege efficiënt ruimtegebruik, gedaan wordt in samenhang met andere belangen op het niveau van de polder. De verwachting is, dat in het integrale perspectief zo nodig meer energie opgewekt kan worden, omdat in het autonome perspectief de projecten uiteindelijk belemmerend kunnen werken voor elkaar.

Participatieproces

Het eindrapport is in samenwerking met de gemeente Oss en de provincie Noord-Brabant opgesteld en via een open en interactief participatieproces met burgers en andere stakeholders tot stand gekomen. In de beschrijving van het participatieproces is ook nadrukkelijk aandacht voor de maatschappelijke weerstand, die naar boven gekomen is tegen een grootschalig windpark. Er zijn daarbij veel belangen naar boven gekomen, die meegewogen zijn in het traject dat doorlopen is en meewegen in het nog te doorlopen traject.

Relatie Visie energielandschap

Het gebied Nulandse en Rosmalense polder is, vanuit ruimtelijk en landschappelijk oogpunt en vanuit gedachte van concentratie van wind en zon, in de Visie Energielandschap (reg.nr. 9693101) vastgelegd als een kansrijk transformatiegebied voor wind en zon. Met inachtneming van het Eindrapport Verkenning Duurzame Polder stellen wij uw raad voor het verkenningsgebied van de Geffense, Lithse, Nulandse en Rosmalense polder (de Duurzame Polder) geschikt te achten en aan te wijzen voor het -in samenwerking met de gemeente Oss- grootschalig opwekken van duurzame energie met wind- en zonne-energie.

Bij de behandeling van de Visie energielandschap in de gemeenteraad op 7 juli zijn er een drietal moties door uw raad aangenomen, waarvan de inhoud van invloed is op de Duurzame Polder. Dit betreffen de moties, 'Publieke uitbating energielandschap', 'Wind te gast' en 'Inzicht in vervolgstappen'. Deze moties worden meegenomen in de verdere uitwerking in dit voorstel.

Relatie Concept Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant (RES NOB)

Voor de periode tot 2030 is in de Concept RES Noordoost Brabant de regionale opgave vertaald naar een opgave per gemeente. De nog resterende opgave voor de gemeente 's-Hertogenbosch betreft 1,04PJ. Dit concept RES-bod (reg. nr. 9793082) is door uw raad vastgesteld. Ook de gemeente Oss heeft haar concept RES-bod bepaald. Deze betreft 0,93PJ. Door de colleges van beide gemeenten in samenspraak met het college van Gedeputeerde Staten wordt voorgesteld de som van beide RES-biedingen te doen laten landen in de Duurzame Polder en daarbij te streven naar een optimale benutting van de aansluiting op het elektriciteitsnet door middel van een combinatie van windturbines en zonnevelden. De totale opgave tot en met 2030 voor de Duurzame Polder beslaat daarmee afgerond 2,0PJ. Dit staat, met behulp van de in de RES NOB gehanteerde omrekenfactoren, gelijk aan circa 47 windturbines (bij alleen wind) of 651 hectare zonnevelden (bij alleen zon).

De bij de Concept RES aangenomen motie 'Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking' zal als beoordelingscriterium voor initiatieven worden meegenomen.

Noot:

in het eerdere dictum was sprake van 2,1PJ. Daarbij was gerekend met 'de opgave' van de gemeente 's-Hertogenbosch en niet met 'de nog resterende opgave' voor de gemeente 's-Hertogenbosch (verwezen wordt naar tabel 1, pag. 12 Concept RES NOB). Dat wil zeggen dat reeds gerealiseerde en vergunde projecten, zoals de windturbine Treurenburg of windpark de Rietvelden, geen onderdeel uitmaken van 'de nog resterende RES-opgave'.

Ingekomen initiatieven

Inmiddels hebben zich een tweetal initiatiefnemers gemeld voor het grootschalig opwekken van duurzame zonne- en windenergie in de Duurzame Polder. Beide windinitiatieven hebben, conform de Elektriciteitswet 1998, een melding gedaan bij het ministerie van Economische Zaken voor toepassing van een Rijkscoördinatieregeling (RCR). De omvang van beide initiatieven gezamenlijk ligt in de orde van grootte van 45 tot 55 windturbines. Daarnaast hebben zich meerdere initiatiefnemers voor zonnevelden bij beide gemeenten gemeld. Daarbij gaat het om initiatieven, die honderden hectaren landbouwgrond willen transformeren tot zonnevelden. Alle initiatieven zijn strijdig met de vigerende

bestemmingsplannen en kunnen niet zonder een herziening van het bestemmingsplan of een uitgebreide procedure omgevingsvergunning worden gerealiseerd.

Programma (conform Omgevingswet)

De omvang van de opgave, het aantal ingediende initiatieven, de (milieu)effecten van initiatieven op elkaar, de gevestigde waarden en belangen (o.a. landbouw, natuur, defensie en wonen) en de ontwikkelingen binnen de agrarische sector rechtvaardigen een zorgvuldige belangenafweging en kijk op de toekomst van de Duurzame Polder. Daartoe zal een integraal streefbeeld van het gebied dienen te worden ontwikkeld om te komen tot een zorgvuldige herinrichting van het gebied, waarin de verschillende belangen goed afgewogen zijn. Bij dit streefbeeld hanteren we de strategie van concentratie voor energie-opwek op Bosch grondgebied en houden daarom een afstand van tenminste 1.000m aan tussen het zoekgebied voor windenergie en de bebouwde kom van omliggende kernen. Dit wordt vormgegeven in een Programma conform de Omgevingswet. Dit Programma zal door de weging en doorrekening van een aantal inrichtingsvarianten op basis van criteria met betrekking tot natuur, milieu, woon- en leefomgeving (o.a. gezondheid) tot stand worden gebracht. Uiteindelijk dient een haalbaar ruimtelijk voorkeursalternatief over te blijven. De uitgangspunten hiervan dienen door de gezamenlijke bevoegde gezagen te worden vastgesteld. Het Programma zal – in samenwerking met de gemeente Oss en provincie Noord Brabant over nader te maken en vast te leggen afspraken- middels een ontwerpend onderzoek worden opgesteld. In het ontwerpproces zullen alle belanghebbende inwoners en stakeholders in en rond de Duurzame Polder conform de Omgevingswet middels een open plan- en participatieproces worden betrokken.

Doorkijk naar 2050

Zowel de gemeente Oss als de gemeente 's-Hertogenbosch hebben zich tot doel gesteld om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Dit rechtvaardigt om met betrekking tot de voorkeursvariant ook een doorkijk naar 2050 te maken, opdat er zoveel als mogelijk sprake kan zijn van een 'no-regret' invulling van de Duurzame Polder en een eventuele uitbreiding van de opwek van wind- en/of zon mogelijk kan zijn.

Financiële participatie

Het Nationale Klimaatakkoord streeft bij duurzame elektriciteitsproductie op land naar financiële participatie door de lokale omgeving. Dit streven wordt als uitgangspunt overgenomen voor de ontwikkelingen in de Duurzame Polder. Om een eerlijke verdeling van lusten en lasten te maken, zijn in de verkenning de mogelijkheden voor financiële participatie onderzocht.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Omwonenden investeren via coöperaties of stichtingen in windturbines of zonnevelden. Zij ontvangen dan een rendement over hun investering;
- Initiatiefnemers dragen per MWh een financiële bijdrage af aan een duurzaamheidsfonds voor investeringen in de directe omgeving. Zo profiteren ook inwoners, die zelf niet kunnen of willen investeren.

Bij het opstellen van een Programma wordt onderzocht wat de behoefte van belanghebbenden is om financieel te participeren, wat de bereidheid van initiatiefnemers is om hieraan mee te werken en welke kaders overheden hiervoor kunnen meegeven. Het Programma wordt voorzien van een voorstel met een of meerdere mogelijkheden voor financiële participatie voor omwonenden en inwoners, die per project uitgewerkt kunnen worden. De mogelijkheden voor een omgevingsfonds worden daarbij in beeld gebracht.

Voorts wordt ter uitwerking van de motie 'Publieke uitbating energielandschap' in de Rosmalense Polder bekeken hoe om te gaan met gemeentelijke gronden en op welke wijze deze (deels) kunnen worden ingezet. We stellen in het najaar een nadere aanpak voor het uitvoeringsprogramma van de Visie vast, waarbij uitbating een onderdeel zal vormen, zodat dit bij de verdere uitwerking van de Rosmalense Polder betrokken kan worden.

Niet in behandeling nemen van initiatieven

Er hebben zich meerdere initiatiefnemers voor de opwekking van zonne- en windenergie gemeld. Voor al deze initiatiefnemers geldt, dat deze in afwachting zijn van een reactie op hun plannen. Deze plannen passen allen niet binnen de vigerende bestemmingsplannen. De initiatieven worden derhalve alle meegewogen binnen het afwegingskader van het Programma. Ook alle overige initiatieven en wijzigingen in het gebied, die belemmerend zijn voor een integrale gebiedsontwikkeling en strijdig zijn met de vigerende bestemmingsplannen worden meegewogen binnen het Programma en vooralsnog niet in behandeling genomen, totdat een Programma is vastgesteld.

Vervolg

Meer over het totale proces staat in de RIB 'Duurzame Polder' (reg. nr. 9068752). In dit voorstel vragen wij uw raad om de (voorbereiding van de) volgende fase te mogen uitvoeren c.q. een Programma (inclusief Notitie over reikwijdte en detailniveau en plan-MER) te mogen opstellen. Om eensluidende besluitvorming te bewerkstelligen legt de gemeente Oss op 29 oktober 2020 een raadsvoorstel met gelijke besluitpunten, behoudens besluitpunt 4c, voor aan haar gemeenteraad. Het college van Gedeputeerde Staten heeft op 24 maart 2020 ingestemd om haar medewerking te bieden aan het in gezamenlijkheid opstellen van een Programma.

Goed informeren van de omgeving en belanghebbenden vinden we belangrijk. Daar hebben we de afgelopen periode via verschillende fysieke en digitale kanalen op ingezet. Dat willen we blijven doen. Het is belangrijk als gemeente een centrale rol te hebben in de communicatie en informatievoorziening naar inwoners en andere belanghebbenden over de ontwikkeling van de Duurzame Polder. Ter uitwerking van de motie 'Inzicht in vervolgstappen' worden de omwonenden en belanghebbenden vanuit het project over de besluiten in de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch geïnformeerd alsmede over de te nemen stappen in de komende jaren. Een ieder kan hiervan ook kennisnemen via de website www.duurzamepolder.nl en/of informatie inwinnen via het e-mailadres omgevingsmanger@duurzamepolder.nl.

3) Voorstel:

Het college van burgemeester en wethouders stelt de gemeenteraad voor het volgende te besluiten:

1. In te stemmen met het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder';
2. Het verkenningsgebied van de Geffense, Lithse, Nulandse en Rosmalense polder (de Duurzame Polder) geschikt te achten en aan te wijzen voor het grootschalig opwekken van duurzame energie met wind- en zonne-energie;
3. Voor de Duurzame Polder -met betrekking tot de periode tot 2030- het behalen van minimaal 2,0PJ, zijnde de som van de RES-opgaven van Oss en Den Bosch, als opgave voor duurzame energieopwekking met wind- en zonne-energie te hanteren;
4. Ter uitwerking van deze opgave een Programma (conform Omgevingswet) voor de Duurzame Polder op te stellen, met in acht name dat:
 - a. de samenhang met andere waarden en belangen (zoals landbouw, natuur en wonen) in ogenschouw wordt genomen, waardoor een integrale gebiedsontwikkeling mogelijk is;
 - b. rekening wordt gehouden met het realiseren van de doelstelling 'Klimaatneutraal in 2050' en daartoe een doorkijk wordt gemaakt;
 - c. het zoekgebied voor windturbines op Bosch grondgebied, zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2, is gelegen op een afstand van tenminste 1.000 meter gemeten vanaf de bebouwde kom van omliggende kernen;
 - d. gestreefd wordt naar een optimale benutting van de aansluiting op het elektriciteitsnet door middel van windturbines en zonnevelden;
 - e. het Programma in samenwerking tussen gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch en de provincie Noord-Brabant wordt opgesteld, onder nader te maken afspraken.

's-Hertogenbosch

- f. wordt voorzien in een voorstel met verschillende mogelijkheden voor financiële participatie voor omwonenden en inwoners;
- g. het reeds gestarte open plan- en omgevingsparticipatieproces wordt voortgezet;
- h. alle initiatieven, die belemmerend zijn voor de integrale gebiedsontwikkeling en strijdig zijn met de vigerende bestemmingsplannen worden afgewogen in het Programma en niet in behandeling genomen.

Steller : Van Heumen

Tel. : 6155828

E-mail : j.vanheumen@s-hertogenbosch.nl

4. Aanleiding en besluitengeschiedenis

We zijn op weg naar een duurzame gemeente, volgens de recent door uw raad vastgestelde Visie Duurzaam 's-Hertogenbosch. We willen in 2050 een klimaatneutrale gemeente zijn, zoals bepaald in ons Energietransitie-programma. Hieraan werken we hard door aan de ene kant in te zetten op energiebesparing c.q. het verminderen van de energievraag en aan de andere kant, parallel hieraan, door opwek van (grootschalige) duurzame energie op eigen grondgebied mogelijk te maken.

In dat kader is er eind 2017–voorjaar 2018 een 1^e verkenning duurzame energie Rosmalense, Geffense en Lithse polder uitgevoerd door diverse stakeholders te raadplegen. Naar aanleiding hiervan heeft uw raad op 9 oktober 2018 (reg.nr. 8257032) besloten, dat de Rosmalense polder een gebied is waar in beginsel ruimte is voor een grootschalige plaatsing van windturbines en zonnepanelen, en dat de polder daarmee een belangrijke plaats in kan nemen bij het realiseren van de doelstelling 'Klimaatneutraal in 2050'. Daarom is tevens besloten tot het uitvoeren van de tweede fase van de verkenning om de ontwikkelingsmogelijkheden in het poldergebied nader te verkennen, waarbij aandacht wordt geschonken aan:

- De mogelijkheden om windturbines en zonneparken te plaatsen;
- De mogelijkheden om gelijktijdig kwaliteitsverbeteringen binnen de agrarische sector, natuur en recreatie, landschap en ruimtelijke kwaliteit te bereiken die passen bij een duurzame toekomst.

De verkenning dient hiertoe drie ontwikkelperspectieven te schetsen. Een integraal beeld voor de polder, waarin de agenda, ambities en maatschappelijke meerwaarde zijn uitgewerkt voor duurzame energie, wonen/leefklimaat, landbouw, water, natuur en recreatie. Een perspectief autonome ontwikkeling, waarin de huidige situatie wordt gecontinueerd en een perspectief met uitsluitend duurzame energie.

In samenwerking tussen de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch, en de provincie Noord-Brabant is in het voorjaar van 2019 een start gemaakt met de verkenning van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking in het open poldergebied tussen Geffen, Lith, Nuland en Rosmalen (de Duurzame Polder). De Duurzame Polder is dus omvangrijker dan de Rosmalense en Nulandse Polder, zijnde het grondgebied van de gemeente 's-Hertogenbosch. Door middel van de RIB 'Duurzame Polder' (reg.nr. 9068752) is uw raad hierover tussentijds geïnformeerd. Inmiddels is de verkenning afgerond. De objectieve bevindingen van de verkenning en de invulling van de perspectieven zijn opgetekend in het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder'.

In de raadsvergadering van 7 juli 2020 heeft uw raad de Visie energielandschap (reg.nr. 9693101), waarin de kansrijke gebieden voor het opwekken van zon- en of windenergie zijn opgenomen vastgesteld en de moties, 'Publieke uitbating energielandschap', 'Wind te gast' en 'Inzicht in vervolgstappen' aangenomen. Tevens is dezelfde raadsvergadering de Concept RES Noordoost Brabant (reg. nr. 9793082) met inbegrip van de motie 'Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking' vastgesteld. De nog resterende energie-opgave voor de gemeente 's-Hertogenbosch voor 2030, ter grootte van 1,04PJ is in de Concept RES NOB vastgelegd. Met 'de nog resterende energie-opgave' wordt bedoeld dat de reeds gerealiseerde en vergunde energieprojecten van deze opgave zijn afgehaald. Dit zijn o.a. de windturbine Treurenburg en Windpark de Rietvelden. De genoemde moties worden in dit voorstel (onder 10) nader geduid.

5. Burgerparagraaf / inspraak

Tijdens de verkenning is er een uitvoerig en open proces van communicatie en omgevingsparticipatie vorm gegeven langs twee sporen (Bijlage B):

1. het organiseren van een open planproces;

's-Hertogenbosch

- er is uitvoering gegeven aan omgevingsmanagement. Er zijn gesprekken gevoerd met diverse belanghebbenden (o.a. inwoners, bewonersverenigingen, petitiegroepen, wijk- en dorpsraden en (professionele) belangenorganisaties;
- er zijn in twee rondes: juni 2019 (bijlage D) en oktober/november 2019 (bijlage E) openbaar toegankelijke informatiebijeenkomsten georganiseerd om bezoekers te informeren over de tussenresultaten van de tweede fase verkenning, vragen te beantwoorden en belangen op te halen;
- er zijn per thema bijeenkomsten met maatschappelijke belangenorganisaties (bijlage C) georganiseerd om belangen op te halen en mee te denken over de drie ontwikkelperspectieven;
- er zijn diverse bijeenkomsten met initiatiefnemers belegd om hen te informeren over de tussenresultaten van de 2^e fase verkenning, vragen te beantwoorden en belangen op te halen;
- er is overleg gevoerd met TenneT, Enexis, Defensie, het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en met de projectleider van de Regionale Energie Strategie (RES) Noordoost Brabant;
- communicatie heeft plaatsgevonden middels bewonersbrieven (35.000 in gemeente Oss, 17.000 in gemeente 's-Hertogenbosch), via sociale media (Facebook en Twitter), huis-aan-huis bladen en de officiële communicatiekanalen van de gemeenten;
- daarnaast is er een website (www.duurzamepolder.nl) ingericht met actuele informatie waar onder nieuwsfeiten, Q&A's en alle documenten, die een relatie met de opgave hebben.

2. het instellen van een klankbordgroep;

Alle belangen zijn per thema op een evenwichtige manier vertegenwoordigd. Voor deze klankbordgroep zijn vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en van wijk- en dorpsraden uitgenodigd. De klankbordgroep had de volgende taken:

- meedenken over het proces;
- controleren of ingebrachte belangen een goede plek hebben gekregen in het Eindrapport Verkenning Duurzame Polder en de mogelijke aanpak van het vervolg.
- inzicht krijgen in de algehele belangenafweging;
- advies geven, waarbij leden van de klankbordgroep van mening kunnen verschillen (hoeft niet unaniem te zijn).

Uiteindelijk hebben de wijk- en dorpsraden, de leden van de klankbord en de initiatiefnemers de juistheid en volledigheid van hun belangen kunnen controleren, zoals deze waren opgenomen in het concept Eindrapport. De opmerkingen hebben geleid tot het aanpassen van het concept Eindrapport op een aantal punten. Het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder' ligt middels onderhavig behandelvoorstel aan uw raad ter instemming voor.

6. Inhoud

De verkenning heeft resultaten (een eindrapport met bijlagen) opgeleverd. Deze documenten zijn bijgevoegd bij dit voorstel. Onderstaand staat een samenvatting van deze resultaten.

Veel verschillende belangen en opgaven

- In de Duurzame Polder spelen veel belangen (o.a. bewoners, belangenorganisaties en initiatiefnemers) en gebiedsopgaven (o.a. landbouwtransitie, biodiversiteit en klimaatadaptatie);
- Wanneer besloten wordt tot grootschalige energieopwekking zal met deze belangen zoveel als redelijk mogelijk een balans gezocht moeten worden. Ook zijn er kansen voor bepaalde sectoren, die meegenomen worden, zoals:
 - o het behouden van de kwaliteit woon- en leefomgeving met rust en ruimte en aandacht voor de gezondheid van de mensen die er in en omheen wonen en werken;

- het behouden van goede landbouwgrond en het bieden mogelijkheden van nieuwe verdienmodellen om een omslag naar duurzame vormen van landbouw in te zetten (landbouwtransitie);
- het creëren van duurzame compensatiegebieden voor beschermde vogels en andere natuur, waarmee de biodiversiteit wordt versterkt;
- het omgaan met klimaatverandering (klimaatadaptatie);
- het benutten van bestaand erfgoed (bijvoorbeeld de Zuiderwaterlinie) en het zoveel mogelijk beschermen van het archeologisch en cultuurhistorische bodemarchief;
- het verkennen van kansen voor recreatie in het gebied;
- het gebruik van het gebied als laagvliegebied door Defensie.

Ontwikkelperspectieven

- Van de drie ontwikkelperspectieven kan het perspectief *maximale energieopwekking* gezien worden als referentieperspectief. Bij het verkennen van het perspectief is gekeken naar wat in theorie maximaal opgewekt zou kunnen worden met windturbines of zonnevelden. In de praktijk is dit scenario bestuurlijk onwenselijk, omdat dan voorbij wordt gegaan aan heel veel bestaande belangen.
- In het perspectief van de *autonome ontwikkeling* blijven bestaande structuren veelal gehandhaafd. Initiatiefnemers zijn zonder overkoepelend plan voor de hele polder zelf aan zet. Dit houdt in dat de focus enkel ligt op de ingediende projecten en de plek waar deze zijn voorzien. De verwachting is daarbij dat bestaande structuren, zoals verkavelingsstructuren, natuurgebieden en eendenkooien blijven bestaan. Windturbines en zonnevelden worden dan op landbouwgrond geplaatst. Initiatiefnemers bepalen zelf wanneer ze waar welk initiatief indienen. Hoeveel energie opgewekt kan worden, is afhankelijk van de initiatieven die zich aandienen en door de overheden vergund worden. Initiatiefnemers moeten daarbij minimaal voldoen aan de geldende kaders en randvoorwaarden. Initiatieven, waarover positief wordt besloten, kunnen beperkingen opleveren voor volgende initiatieven. Naarmate meer initiatieven zich aandienen, ontstaat meer ruimtelijke interferentie tussen initiatieven en (mogelijke) cumulatie van milieueffecten. De initiatieven zijn dan steeds moeilijker te realiseren binnen de huidige structuur van het gebied. Het ruimtelijk beeld van de polder zal daarmee veranderen zonder dat over een samenhangend beeld van de polder is nagedacht.
- Bij het perspectief van *integrale gebiedsontwikkeling* is de kans groter dat bestaande structuren aangepast worden, zodat er meer mogelijkheden ontstaan om de duurzame energieopwekking in samenhang te ontwikkelen met de andere belangen en gebiedsopgaven. Efficiënt gebruik van de ruimte is nodig aangezien het ruimtebeslag van de verschillende opgaven groter is dan de omvang van het gebied. Hoe meer zonne- en windenergie er opgewekt gaat worden, hoe meer aanpassingen van bestaande structuren nodig zijn, hoe langer de doorlooptijd en hoe intensiever en complexer de samenwerking van overheden met initiatiefnemers, grondeigenaren en belanghebbenden wordt. In dit perspectief is het meer mogelijk om rekening te houden met een gefaseerde ontwikkeling van de polder. Daarmee kan innovatie in nieuwe technieken beter ingepast worden in de komende tientallen jaren.

Vergelijking perspectieven

- De verschillende belangen en opgaven in de Duurzame Polder krijgen het best hun plek in het ontwikkelperspectief *integrale gebiedsontwikkeling*, waarbij wel de opwekking van grootschalige duurzame zonne- en windenergie de aanjager is.
- Hoe meer zonne- en windenergie er opgewekt wordt, hoe meer aanpassingen van bestaande structuren nodig zijn. Dit omslagpunt ligt tussen de 1,5 en 3,5 PJ (Petajoule) voor de gehele Duurzame Polder. Dit zijn 35 tot 82 windturbines¹ of 494 tot 1.152 hectaren zonnevelden². Een

¹ 1 windturbine wekt ongeveer 0,043 PJ op.

² 1 hectare zonneveld wekt ongeveer 0,00304 PJ op.

hoge ambitie voor duurzame energieopwekking met windturbines en zonnepanelen kan alleen gerealiseerd worden in het perspectief *integrale gebiedsontwikkeling*.

- In het perspectief *autonome ontwikkeling* is het mogelijk om een bepaalde mate van energieopwekking te realiseren binnen de huidige structuren.
- Ook een autonome ontwikkeling kan door stapeling van initiatieven dusdanig van omvang worden, dat een integrale gebiedsontwikkeling in feite gewenst is.
- Bij beide perspectieven is het mogelijk om rekening te houden met gefaseerd ontwikkelen en nieuwe technieken die zich in de komende tientallen jaren aandienen.

Financiële participatie

- Om een eerlijke verdeling van lusten en lasten mogelijk te kunnen maken zijn in de verkenning de mogelijkheden voor financiële participatie onderzocht.
- Voorbeelden hiervan zijn:
 - o Omwonenden investeren via coöperaties of stichtingen in windturbines of zonnepanelen. Zij ontvangen dan een rendement over hun investering;
 - o Initiatiefnemers dragen per MWh een financiële bijdrage af aan een duurzaamheidsfonds voor investeringen in de directe omgeving. Zo profiteren ook mensen die zelf niet kunnen of willen investeren.
- In een vervolg op deze verkenning is het belangrijk om te onderzoeken wat de behoefte van belanghebbenden is om financieel te participeren, op welke wijze hierover afspraken kunnen worden gemaakt met initiatiefnemers en welke kaders overheden hiervoor willen meegeven.

Bevoegd gezag en regie

- Voor de huidige, ingediende windturbine-initiatieven in de polder is het Rijk, gelet op het verwachte opwekvermogen, op basis van de wet bevoegd gezag. In overleg kan besloten worden om de bevoegdheden van het Rijk over te dragen aan de provincie of aan de gemeenten. Voor de huidige zoninitiatieven zijn de gemeenten bevoegd gezag.
- De keuze van regie is bepalend voor de organisatie van het project van een eventueel vervolg.
- Wanneer de regie voor het ontwikkelen van windparken en zonnepanelen bij de initiatiefnemers komt (perspectief autonome ontwikkeling) te liggen, is het ook aan hen om dit te organiseren.
- Wanneer gekozen wordt voor het vaststellen van een gezamenlijk Programma (planologisch instrument Omgevingswet) is een goede samenwerking tussen de gemeenten en provincie een belangrijke voorwaarde. Hiervoor moeten de overheden namelijk besluiten op landelijk, regionaal en lokaal niveau nemen.
- In een *autonome ontwikkeling* worden initiatieven getoetst aan de geldende bestemmingsplannen. Deze staan een grootschalige realisatie van windturbines en zonnepanelen niet rechtstreeks toe. Dat betekent dat initiatieven voor de aanleg van wind- en zonneparken steeds ruimtelijk moeten worden onderbouwd (vaak is een MER noodzakelijk), zodat het bevoegde gezag daar zorgvuldig over kan besluiten. Voor ieder initiatief zal een aparte procedures worden opgestart. Soms lopen die parallel, soms na elkaar. Belanghebbenden zullen per initiatief moeten reageren. Dat kan, zowel voor bevoegde gezagen, als voor initiatiefnemers en belanghebbenden onoverzichtelijk worden.
- Bij een *integrale gebiedsontwikkeling* wordt geanticipeerd op de mogelijkheden die de Omgevingswet biedt om voor het gebied één Programma op te stellen. De gemeenten en provincie werken het beleid dan samen met de omgeving uit, stellen een totaalpakket aan maatregelen in ruimte en tijd vast en maken afspraken om gestelde doelen te behalen. Het vaststellen van een Programma voor de Duurzame Polder is MER-plichtig. Een MER brengt de milieueffecten van het Programma in beeld. Dit wordt beschreven in de vorm van alternatieven. De verwachte effecten worden beschreven in een milieueffectrapport (plan-MER). Zo kan het bevoegde gezag de milieueffecten bij haar afwegingen betrekken. Het op- en vaststellen van een Programma duurt naar verwachting minimaal 2 jaar.

Omgevingsparticipatie

- De keuze van regie is ook bepalend voor het omgevingsparticipatieproces in een mogelijk vervolg.
- Wanneer de regie voor het ontwikkelen van windparken en zonnevelden bij de initiatiefnemers wordt gelaten, is het in principe ook aan hen om dit verder te organiseren. Over de rol van de overheden kunnen desgewenst afspraken worden gemaakt.
- Wanneer gekozen wordt voor het opstellen van een Programma (inclusief plan-MER) kunnen we het huidige omgevingsparticipatieproces vervolgen.

7. Instrumenten Omgevingswet

Gezien de looptijd van het project wordt er geanticipeerd op de nieuwe Omgevingswet, die naar verwachting op 1 januari 2022 in werking treedt. Uw raad wordt rondom de Omgevingswet en haar instrumenten nog verder geïnformeerd en zal hiertoe benodigde besluitvorming worden voorgelegd. De nieuwe Omgevingswet bevat verschillende instrumenten die relevant kunnen zijn voor de Duurzame Polder. Hieronder worden ze beschreven.

Omgevingsvisie

In de omgevingsvisie legt een gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De **Visie energielandschap** is een bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Het gebied Nulandse en Rosmalense polder is door de vaststelling van de Visie Energielandschap (reg.nr. 9693101) aangewezen als kansrijk transformatiegebied voor wind en zon.

Programma

Overheden kunnen samen of apart een programma opstellen om beleid uit te werken. Een programma is zelfbindend en bevat **de uitwerking van het** beleid voor bepaalde beleidsthema's of gebieds-ontwikkelingen. Een programma kan zowel globaal als concreet zijn. **Een programma moet altijd in lijn zijn met door de raad vastgesteld beleid, zoals de omgevingsvisie/visie energielandschap/RES.** Een programma biedt de mogelijkheid om:

- **vanuit verschillende belangen meerdere ruimtelijke alternatieven te onderzoeken en af te wegen en bestuurlijk een globaal voorkeursalternatief vast te stellen;**
- het nut en de noodzaak van en locatiekeuze voor duurzame energieopwekking zorgvuldig te onderbouwen en bestuurlijk vast te stellen;
- duidelijkheid te bieden aan initiatiefnemers en belanghebbenden over de uitgangspunten voor de ontwikkeling van de polder;
- de afweging tussen verschillende ruimtelijke alternatieven in de Duurzame Polder en programmeringen in de tijd expliciet te maken;
- te komen tot een voor belanghebbenden en initiatiefnemers overzichtelijk, ruimtelijk besluit met **zicht op** planologische borging;
- afspraken te maken over ruimtelijke ontwikkelingskosten (financiële participatie) in een anterieure overeenkomst.

Een programma is alleen bindend voor de opstellers. **De bevoegdheid van het vaststellen van een Programma is belegd bij het college.** Op het programma is wel inspraak mogelijk, maar geen beroep. De raad zal gedurende het opstellen van het programma op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen. Indien de behandeling van de initiatieven voorts een bevoegdheid is van of gedelegeerd is aan de gemeente, kan de gemeenteraad in de procedures een rol spelen door het adviesrecht met betrekking tot de zogenaamde Buitenplanse OmgevingsPlanActiviteit (BOPA)³ voor windturbines en/of zonnevelden aan zich te houden.

³ Een Buitenplanse Omgevingsplanactiviteit is onder huidige wetgeving te vergelijken met een buitenplanse afwijkomgevingsvergunning

Bij het wijzigen van het Omgevingsplan is de gemeenteraad zelf bevoegd. De keuze voor het wijzigen van een Omgevingsplan ligt niet voor de hand, omdat de voorzieningen voor het opwekken voor zonne- en windenergie in de basis tijdelijk zijn. Tegen de besluitvorming met betrekking tot ruimtelijke procedures en/of verleende vergunningen staan wel beroepsmiddelen open.

Projectbesluit

Vanuit de Elektriciteitswet zijn het Rijk en de provincie verplicht een projectbesluit vast te stellen wanneer het gaat om windparken met een bepaalde hoeveelheid opwekcapaciteit (zie paragraaf 5.2). Een projectbesluit is de vervanger voor het inpassingsplan uit de Wro.

Omgevingsplan en buitenplanse omgevingsplanactiviteit

Elke gemeente heeft één gebiedsdekkende regeling: het omgevingsplan. Het omgevingsplan geeft aan wat waar mogelijk is. Het omgevingsplan vervangt de huidige bestemmingsplannen en de beheersverordening uit de Wro. Het college van B&W kan ook kiezen voor een vergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit. Een vergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit omvat alle activiteiten die in strijd zijn met de regels van het omgevingsplan. De vergunning wordt op aanvraag van een initiatiefnemer in behandeling genomen. Voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit is toestemming nodig van de provincie of het Rijk.

MER

Een plan-MER is, net als nu, onder de Omgevingswet verplicht als een omgevingsvisie, plan of programma kaderstellend is voor MER, bij (beoordelings-)plichtige besluiten (zoals de realisatie van een windpark) of als een passende beoordeling moet worden gemaakt op grond van de Wet natuurbescherming. De Omgevingswet beoogt geen wijzigingen aan te brengen aan de inhoudelijke eisen van een milieueffectrapport.

8. Beoogd resultaat

In dit voorstel vragen wij uw raad om de (voorbereiding van de) volgende fase te mogen uitvoeren c.q. een Programma (inclusief Notitie over reikwijdte en detailniveau en plan-MER) te mogen opstellen, **waarbinnen de aan** de Duurzame Polder **gekoppelde** doelstelling voor het opwekken van zonne- en windenergie gerealiseerd kan worden. **Het zoekgebied voor windturbines, zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2, is gelegen op een afstand van tenminste 1.000 meter gemeten vanaf de bebouwde kom van omliggende kernen.** Naast de energie-opgave zullen wij ook aangeven hoe andere gebiedsopgaven hierin meegenomen worden. Maar ook hoe in de toekomst mogelijk een aanvulling op de nog benodigde duurzame energieopwekking mogelijk **kan** zijn. Op basis van dit **voorstel** geeft de gemeente invulling **aan een volgende stap op weg naar** de gestelde doelen voor duurzame energieopwekking in 2030 (RES opgave). **De reeds gerealiseerde en vergunde projecten zoals Treurenburg en de Rietvelden zijn hier reeds van afgetrokken.** Daarnaast houden we rekening met mogelijkheden voor aanvullende energieopwekking in de toekomst tot 2050. Alle belanghebbenden worden betrokken in de volgende (ontwerp)fase. In de ontwikkeling van de alternatieven is de energieopgave leidend. Daarnaast zullen ook andere opgaven in het gebied worden meegenomen, zoals leefomgeving, landschap, landbouwtransitie, biodiversiteit, recreatie en klimaatadaptatie. Om te komen tot deze ontwikkelalternatieven en een gezamenlijke visie en benadering voor dit gebied, is het van belang dat we hiertoe samenwerken met de gemeente Oss en provincie Noord-Brabant.

9. Welke argumenten zijn er voor dit voorstel?

De nummering van de argumenten is gerelateerd aan de besluitpunten van dit voorstel.

- 1.1 *Er is uitvoering gegeven aan het raadsbesluit van 9 oktober 2018*
Op 9 oktober 2018 (reg.nr. 8257032) heeft uw raad besloten, dat de Rosmalense polder een gebied is waar in beginsel ruimte is voor een grootschalige plaatsing van windturbines en zonnepanelen, en dat de polder daarmee een belangrijke plaats in kan nemen bij het realiseren van de doelstelling 'Klimaatneutraal in 2050'. Daarom is tevens besloten tot het uitvoeren van de tweede fase van de verkenning om de ontwikkelingsmogelijkheden in het poldergebied nader te verkennen. De resultaten van de tweede fase zijn opgenomen in het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder'.
- 2.1 *Om de ambitieuze energiedoelstelling van de gemeente 's-Hertogenbosch te realiseren is het grootschalig opwekken van duurzame energie noodzakelijk.*
In 2008 heeft de gemeenteraad het hoofddoel vastgesteld: 's-Hertogenbosch klimaatneutraal in 2050. De afgelopen jaren is reeds de koers naar een klimaatneutrale stad ingezet. Deze koers wordt door uw raad vastgesteld middels het Energietransitie-programma, dat periodiek wordt geactualiseerd. Om deze doelstelling te realiseren is het grootschalig opwekken van duurzame energie parallel aan het inzetten op energiebesparing c.q. het verminderen van de energievraag noodzakelijk.
- 2.2 *Alleen met de opwekking van zonne- en windenergie kan er in de nabije toekomst massa gemaakt worden.*
Op basis van de huidige stand van de techniek kan er met de opwekking van zonne- en windenergie het snelste massa gemaakt worden en de meeste duurzame energie opgewekt worden. Andere technieken zijn nu nog nauwelijks op grote schaal inzetbaar om de energieopgave op korte termijn (tot 2030) in te vullen.
- 2.3 *De Duurzame Polder heeft, ondanks de nodige weerstand, een goede potentie voor grootschalige opwekking van duurzame zonne- en windenergie.*
In de Visie energielandschap is de Rosmalense Polder als onderdeel van de Duurzame Polder aangemerkt als een kansrijk gebied met voor het opwekken van grootschalige duurzame zonne- en windenergie, omdat deze:
- technisch geschikt is voor de opwek van duurzame windenergie gezien haar open en grootschalige karakter;
- ondanks bepaalde kwaliteiten, zoals openheid en het weidevogelgebied, het gebied als geheel niet van dusdanige hoge kwaliteit is, dat dit gebied dient te worden gevrijwaard. De huidige kernkwaliteiten van het landschap moeten wel als uitgangspunten worden meegenomen in de nadere uitwerking.
- de hinder voor omwonenden van de opwek van grootschalige windenergie relatief beperkt kan blijven, doordat afstand kan worden gehouden tot de woongebieden en in het gebied zelf relatief weinig mensen wonen. Veelal zijn de bewoners in het gebied gelieerd aan een initiatief. Niettemin zal naar verwachting hinder voor omwonenden/bewoners ontstaan. In de MER-procedure zullen de effecten op de leefomgeving worden getoetst.
Ook kan de verbinding worden gemaakt met duurzame energieopwekking in de Lithse en Geffense polder, zijnde de Osse zijde van de Duurzame Polder. Daarop aanvullend wijst de uitgevoerde Verkenning uit dat er in de Duurzame Polder geen harde belemmerde factoren aanwezig zijn om niet in te zetten op de opwekking van duurzame energie. Het opwekken van duurzame energie in de polder heeft evenwel de nodige weerstand opgeroepen bij omwonenden. Wij achten dat de polder als geheel voldoende ruimte en kansen biedt om de

achterliggende belangen van de omwonenden voldoende te respecteren en in te kunnen kleuren.

In aansluiting op de motie 'Wind te gast' is voor de Rosmalense en Nulandse polder het zoekgebied voor windturbines gedefinieerd. Het zoekgebied is, zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2, gelegen op een afstand van tenminste 1.000 meter gemeten vanaf de bebouwde kom van omliggende kernen.

- 3.1 *Het voorstel voor het concept-bod RES Noordoost Brabant geeft de minimale energieopgave aan die per gemeente gevraagd wordt om in 2030 gerealiseerd te hebben.*
In de Concept Regionale Energiestrategie (RES) Noordoost Brabant is voor de gemeente 's-Hertogenbosch een energieopgave van 1,04 PJ (0,33 TWh) voor de periode tot 2030 opgenomen. Dit komt neer op maximaal 25 windturbines bij alleen energieopwekking met wind, of maximaal 368 hectaren zonnevelden bij alleen energieopwekking met zon, of een combinatie die voor een gelijke energieopwekking zorg draagt. Voor de gemeente Oss betreft de RES opgave 0,93 PJ (0,26 TWh). Met windenergie op de Rietvelden en Treurenburg is al begonnen met invullen van de totale RES opgave voor 's-Hertogenbosch.
- 4.1 *Er zijn veel argumenten die pleiten voor integrale gebiedsontwikkeling*
Ten eerste biedt integrale gebiedsontwikkeling meer mogelijkheden om duurzame energieopwekking in samenhang te ontwikkelen met de andere belangen en gebiedsopgaven. Ten tweede maakt integrale gebiedsontwikkeling het mogelijk om meer duurzame energie op te wekken. Ten derde is er meer ruimte voor nieuwe technieken en innovaties. Ten vierde is het efficiënter en overzichtelijker dan voor elk project afzonderlijke procedures te volgen. Dit geldt zowel voor het bevoegd gezag, als voor inwoners en netbeheerders. Ten vijfde sluit integrale grensoverschrijdende gebiedsontwikkeling samen met Oss het best aan bij de karakteristieken van het gebied en de belangen van beide gemeenten en hun inwoners. Ten zesde sluit integrale gebiedsontwikkeling aan bij het gedachtengoed en manier van werken die hoort bij de Omgevingswet. En als laatste maakt integrale gebiedsontwikkeling gefaseerd ontwikkelen beter mogelijk. Dit kan wenselijk zijn. De eerste stap is dan om de doelstelling voor 2030 te realiseren.
- 4.2 *Door bij het opstellen van het Programma rekening te houden met de doelstelling om in 2050 klimaatneutraal te zijn, wordt de kans onderzocht om in de toekomst extra duurzame energie op te wekken.*
Door een goede inrichting van het gebied, middels een Programma, te maken, kan de opgave tot 2030 (conform RES NOB) strategisch in het gebied geplaatst worden ('no-regret' plaatsing van wind- en zon), waardoor er mogelijk kansen in het gebied ontstaan om een aanvullende opgave –indien noodzakelijk en gewenst- te realiseren. Vooralsnog is de opgave conform de RES NOB leidend, maar dit neemt niet weg dat de ambitie c.q. de totale opgave groter is. Over die extra hoeveelheid energieopwekking hoeft nu nog geen besluit genomen te worden. Er wordt nu alleen voorgesteld om hier rekening mee te houden in het ontwerp onderzoek bij de totstandkoming van een Programma voor het gebied.
- 4.3 *Een optimale benutting van de aansluiting op het elektriciteitsnet is essentieel voor het resultaat.*
Een goede verdeling tussen zonnevelden en windturbines leidt tot een efficiëntere benutting van het elektriciteitsnet. Dit leidt uiteindelijk tot lagere maatschappelijke kosten. Het aansluiten van zonnevelden is drie keer zo duur als het aansluiten van windturbines voor eenzelfde productiecapaciteit. Netbeheerders worden bij het opstellen van een Programma en/of fasering betrokken. Enexis heeft zich als partij al geïnteresseerd in de RES NOB.

- 4.4 *Gezamenlijke aanpak met de gemeente 's-Hertogenbosch en de Provincie helpt om zelf regie te kunnen voeren*
(Milieu)effecten houden niet op bij een gemeentegrens. Het gezamenlijk optrekken in een Programma maakt dat de totale effecten voor het milieu, natuur, het woon- en leefklimaat (w.o. gezondheid) inzichtelijk zijn en doorgerekend kunnen worden. Om de samenwerking vorm te geven wordt een nieuwe samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de volgende fase van het opstellen van een Programma in combinatie met een Milieu Effect Rapport (MER). De gezamenlijke en ieders afzonderlijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zullen daarin uitgewerkt worden. Doordat de beide grote windinitiatieven (één van Oss en één van 's-Hertogenbosch) in elkaars invloedsfeer zijn gelegen, dient sowieso de cumulatie van effecten inzichtelijk gemaakt te worden.
- 4.5 *De Rijkscoördinatieregeling (RCR) is van toepassing op beide windturbine-initiatieven.*
Bij een windturbine-initiatief van meer dan 100 MW is het Rijk het bevoegd gezag (Elektriciteitswet 1998). De producent is verplicht het voornemen te melden. Beide windturbine-initiatieven (Windcollectief Oss-Den Bosch en Windpark Den Bosch) hebben een melding bij het ministerie van EZK gedaan voor de toepassing van de RCR. Voor de huidige zoninitiatieven is de gemeente (op dit moment nog) het bevoegd gezag. Het Rijk kan besluiten om het bevoegd gezag voor de windturbine-initiatieven over te dragen aan de Provincie of beide gemeenten. De afgelopen periode heeft het ministerie van EZK onze voortgang gevolgd. Het ministerie kan instemmen met de voorgestane wijze van aanpak en zal daardoor (gedurende het proces om te komen tot een Programma) geen toepassing geven aan de RCR.
- 4.6 *Een intensief open plan- en omgevingsparticipatieproces verhoogt de kans op acceptatie door de omgeving.*
In de Duurzame Polder spelen veel verschillende belangen. Om het draagvlak en/of acceptatie in de directe omgeving te verkrijgen en meerwaarde te realiseren dient er een open plan- en omgevingsparticipatieproces worden gevoerd met betrokkenheid van alle initiatiefnemers, belanghebbenden (w.o. netbeheerders) en de directe omgeving. Alternatieven en keuzes daarin moeten transparant en beargumenteerd worden gemaakt. Bij deze argumentatie behoren tevens berekeningen en onderzoeken. Windturbines en in iets mindere mate zonnevelden zijn gevoelige onderwerpen in de samenleving. Met name windturbines wordt door een deel van de inwoners als hinderlijk en niet wenselijk ervaren. Redenen hiervoor zijn onder meer de veronderstelde gezondheidsrisico's en de impact op de ruimtelijke verschijningsvorm van het open landschap. Daarnaast speelt mee dat het nut en de noodzaak van de energietransitie niet door iedereen gezien en beleefd wordt. Een omgevingsparticipatieproces kan ook hierin een rol spelen. Het oprichten van (een) bewonersplatform(s) als spreekbuis en overlegorgaan namens omwonenden kan mogelijk behulpzaam zijn bij de communicatie. **Daarnaast verwijzen we nog naar paragraaf 10 waarin we ook nog nader op de vervolgstappen ingaan.**
- 4.7 *Afspraken over verdeling van lusten en lasten met de directe omgeving verhoogt de kans op acceptatie door de omgeving.*
Door de directe omgeving (financieel) te laten participeren in de energieopwekking ervaren zij niet alleen de lasten, maar ook de lusten. In het eindrapport staan verschillende mogelijkheden hiervoor beschreven. In de volgende fase worden deze nader uitgewerkt in samenwerking met de directe omgeving (bewoners en initiatiefnemers). Een 'op maat' uitgewerkt voorstel over financiële participatie maakt deel uit van het vast te stellen voorkeursalternatief. In het nationale Klimaatakkoord zijn op hoofdlijnen afspraken opgenomen over financiële participatie. Om de bouw en exploitatie van hernieuwbare energie op land in de energietransitie te laten slagen is er door het Rijk in het Klimaatakkoord vastgesteld dat er wordt gestreefd naar 50% lokaal eigendom en daarmee een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten. De juridische uitwerking daarvan moet nog vorm gegeven worden.

4.8 *Ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen die een integrale gebiedsontwikkeling kunnen belemmeren, moeten worden voorkomen.*

Bij de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch hebben zich meerdere initiatiefnemers voor de opwekking van zonne- en windenergie gemeld. Voor al deze initiatiefnemers geldt dat deze in afwachting zijn van een reactie op hun plannen. Deze plannen passen allen niet binnen de vigerende bestemmingsplannen. De initiatieven worden allemaal meegewogen binnen het afwegingskader van het Programma. De initiatiefnemers worden in dat proces betrokken. Het afwegen binnen het Programma is nodig, omdat zonne-initiatieven sneller kunnen worden gerealiseerd dan wind-initiatieven. Voorkomen moet worden dat initiatiefnemers van snel te realiseren initiatieven later schade claimen als gevolg van verminderd rendement van energieopwekking van andere (later gerealiseerde) initiatieven. Ook de problematiek van schaarse vergunningen is een reden om een Programma op te stellen en initiatieven niet in behandeling te nemen. Ook alle andere initiatieven en wijzigingen in het gebied, die belemmerend zijn voor een integrale gebiedsontwikkeling en strijdig zijn met de vigerende bestemmingsplannen worden meegewogen binnen het Programma en vooralsnog niet in behandeling genomen, totdat een Programma is vastgesteld. Reden hiervoor is dat er steeds meer ruimtelijke samenhang tussen initiatieven en (mogelijke) cumulatie van milieueffecten ontstaat.

10. Aangenomen moties met uitwerking op Duurzame Polder

Bij de behandeling van de voorstellen van de Visie energielandschap en de Concept RES Noordoost Brabant in de gemeenteraad op 7 juli zijn er een viertal moties door uw raad aangenomen, waarvan de inhoud van invloed is op de Duurzame Polder. Dit betreffen bij de Visie de moties: 'Publieke uitbating energielandschap', 'Wind te gast', 'Inzicht in vervolgstappen' en bij de Concept RES de motie: 'Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking'.

Moties bij Visie energielandschap:

Motie 5 - Publieke uitbating energielandschap

In deze motie wordt het college verzocht om:

- Te streven naar een gedeelte gemeentelijke uitbating van zon en windenergie, zeker waar het gemeentelijke gronden betreft.
- De opbrengsten van deze uitbating aan te wenden voor duurzaamheidsmaatregelen die er op gericht zijn klimaatarmoede tegen te gaan.

In de uitwerking van de Rosmalense Polder wordt bekeken hoe om te gaan met gemeentelijke gronden en op welke wijze deze (deels) kunnen worden ingezet. In de Visie is opgenomen dat gestreefd wordt naar 50% lokaal eigendom bij initiatieven op particuliere gronden en 100% lokaal eigendom als het om initiatieven op gemeentelijke gronden gaat. Het aanwenden van opbrengsten van deze uitbating ten behoeve van duurzaamheidsmaatregelen, die gericht zijn op het tegengaan van klimaatarmoede, dragen daar aan bij. We stellen in het najaar een nadere aanpak voor het uitvoeringsprogramma van de Visie vast. De invulling hoe om te gaan met de opbrengsten van uitbating, is daar een onderdeel van. De voorwaarden die we daar vastleggen, betrekken we bij de verdere uitwerking van de Rosmalense Polder.

Motie 6 - Wind te gast

Deze motie kent drie onderdelen:

- a. In de uitwerking van de Duurzame Polder via 3 scenario's voor te lichten hoe de energie-opwekking in de verhouding wind en zon, in samenhang met onder andere bescherming natuur en weidevogels, landbouw en andere ruimtelijke factoren vorm kan

krijgen. De scenario's zijn 50% wind en 50% zon, 65% wind en 35% zon, en 75% wind en 25% zon.

Deze scenario's zullen we uitwerken voor het Bosche grondgebied. We houden daarbij ook de zonneladder in ogenschouw. Het nemen van besluiten over de energieopgave van Oss en de verdeling zon-wind op Oss grondgebied behoort niet tot de bevoegdheden van uw raad. In onderstaande tabel worden voor de drie scenario's en andere scenario's de aantallen hectaren zonnepanelen en de aantallen windturbines geschetst aan de hand van de RES opgave van 1,04PJ en het in de RES NOB gehanteerde kengetal voor een 'standaard windturbine'.

We kunnen nu geen aanname doen op hoeveel het optimale percentage zon en wind is in de Duurzame Polder. Dat zal in de uitwerking in het vervolg verder worden uitgewerkt, mede in relatie tot bijvoorbeeld landbouw, natuur, weidevogels, etc. We werken in het vervolg alternatieven uit. Deze presenteren we u in de volgende stap aan uw raad.

Energieopgave Duurzame Polder			
Bosch grondgebied		Oss grondgebied	
Verdeling 1,04 PetaJoule		Verdeling 0,93 PetaJoule	
zonne-energie (in hectares)	windenergie (aantal turbines)	zonne-energie (in hectares)	windenergie (aantal turbines)
100%	0%	100%	0%
368	0	329	0
50%	50%		
184	13		
35%	65%		
129	16		
25%	75%		
92	19		
0%	100%	0%	100%
0	25	0	22

* Er is naar boven afgerond op gehele aantallen, opdat geformuleerde energie-opgave volledig gehaald wordt

** Gerekend is met kengetal uit de 'Concept-RES NOB Definitief' (0,043PJ per windturbine)

*** Uitgegaan wordt van maximaal benutte hectares aan zonnevelden (1PJ = 330 hectare)

- b. Bij de ontwikkeling van een grootschalig energiepark een minimale afstand van ca 1.000m te hanteren van plaatsing van een windturbine tot aan woonkernen.

In de Visie energielandschap is gekozen om windturbines te concentreren. Vanuit deze optiek vanuit landschap, energieopwekking en aansluiting op Osse voorzieningen is gekozen voor de Rosmalense Polder. De wettelijke geluidsnormen worden uitgedrukt in Lden. De afstand van een woning tot een windturbine bij de wettelijke geluidsnormen (47 dB Lden en 41 dB L_{night}) varieert rond 300-500 meter. De exacte afstand is situatie afhankelijk. We vinden het belangrijk, dat de leefbaarheid en het prettig wonen van bewoners in de dorpen, wijken én polder gewaarborgd moet zijn, waarbij afstand tussen windturbines en de woonkernen een belangrijk element is. Vanuit deze gedachte is verdere concentratie van windturbines in die polder vormgegeven door een afstandscriterium van tenminste 1.000 meter tot de bebouwde

kom van de woonkernen te hanteren. Een eerste grove toetsing wijst uit, dat daarmee de nog in te vullen opgave tot 2030 uit dit voorstel gerealiseerd kan worden.

- c. het zoekgebied voor windturbines op Bosch grondgebied, zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2, is gelegen op een afstand van tenminste 1.000 meter gemeten vanaf de bebouwde kom van omliggende kernen.

Noot: Deze inkadering geldt niet voor het opwekken van zonne-energie.

- c. Zichtlijnen op het energiepark vanuit de woonkern te minimaliseren door de aanleg van een park met hoge bomen, waarbij het uitgangspunt is dat de investering gedragen wordt door initiatiefnemers in het energiepark.
Het minimaliseren van zichtlijnen zal als uitgangspunt meegenomen worden. Dit kan op vele manieren, waarbij een dergelijk park een van de mogelijkheden is. We houden graag ontwerpruimte voor een optimale oplossing in overleg met belanghebbenden. Dit punt wordt in de komende fase van de Duurzame Polder middels diverse opties en in overleg met belanghebbenden nader uitgewerkt. Investerings in dit kader worden gezien als het zorgdragen voor de ruimtelijke inpassing van een initiatief en worden als uitgangspunt gedragen door initiatiefnemers.

Motie 8 - Inzicht in vervolgstappen

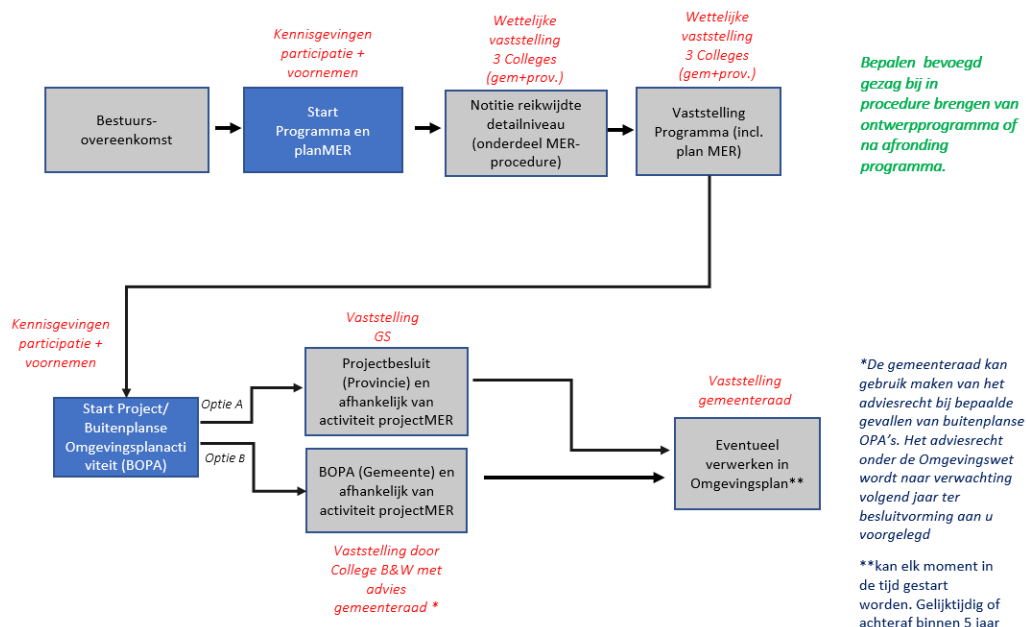
Op het internet is een website (www.duurzamepolder.nl) ingericht waarop gecommuniceerd wordt over de ontwikkelingen/besluiten van de Duurzame Polder. Omwonende en belanghebbende kunnen relevante informatie vinden en onder andere op deze site wordt men op de hoogte gehouden van besluitvorming, mogelijkheden voor inspraak en het vervolgtraject. Daarnaast is er gewerkt met een omgevingsmanager, wat we in de volgende fase ook willen doen. De omgevingsmanager is de eerste vraagbaak voor de omgeving en vragen kunnen gesteld worden via het e-mailadres: omgevingsmanager@duurzamepolder.nl.

Wanneer het nu voorliggende besluit wordt aangenomen door u raad, zal de volgende fase worden gestart. Kortgezegd wordt er in deze volgende fase een programma, in de zin van de omgevingswet, opgesteld met een bijbehorende plan-MER. In het programma wordt vormgegeven aan de integrale gebiedsontwikkeling voor dit gebied daarbij is participatie mogelijk.

Tijdens dit traject wordt er ook gekeken naar de uitvoering van het programma, eventuele instrumenten (Omgevingswet) hiervoor zijn een projectbesluit, buitenplanse omgevingsplan activiteit (BOPA) of wijziging van het omgevingsplan. Bij deze trajecten is bezwaar en beroep mogelijk.

Programma met mogelijke vervolprocedure

Motie bij Concept RES Noordoost Brabant

Motie 4 - Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking

Bij de verdere uitwerking van de Duurzame Polder zal de motie 'Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking' meegenomen worden. Het circulair gebruik van materialen zal als beoordelingscriterium voor initiatieven gaan gelden.

11. Financiële paragraaf

Een grote en complexe ontwikkeling met een groot maatschappelijk belang (energietransitie), veel belanghebbenden en meer opgaven dan enkel de realisatie van de energieopgave kost geld. Voor de gehele fase (2020-2022) is naar verwachting een totaal budget van € 4,5 miljoen nodig (raming analoog aan het windproject A16). De provincie heeft middelen voor de energieopgave in Brabant beschikbaar. Over de inzet van middelen na 2020 moeten onderling nog afspraken worden gemaakt tussen de partijen, waarbij getracht wordt een zo groot mogelijk dekkingsaandeel te realiseren vanuit rijk, provincie en/of externe partijen. Onze uiteindelijke bijdrage brengen we naar reële budgetbehoefte in twee tranches in, met als uitgangspunt dat onze inzet past binnen de beschikbare budgetten duurzaamheid opgenomen in de meerjarenbegroting 2020.

De kosten voor de eerste tranche worden geraamd op een totaalbedrag van € 750.000,-, waarvan iedere partij € 250.000,- voor zijn rekening neemt. Voor de gemeente 's-Hertogenbosch vindt dekking plaats vanuit de beschikbare middelen van het programma Duurzaamheid voorzien binnen het programma milieu respecterende ontwikkelingen begroting 2020.

Dit budget betreft de voorbereidingskosten voor het opstellen van het Programma. Hieruit worden bekostigd: het opstellen van een definitief Plan van Aanpak, het vormgeven van het projectbureau, het

opstellen van een samenwerkingsovereenkomst (SOK) voor deze fase van het project, het inrichten van het omgevingsparticipatieproces, het opstellen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en het voorbereiden van de (Europese) aanbesteding voor het MER-traject.

Daarnaast zal tijdens de voorbereiding van de eerste tranche een definitieve opzet gemaakt worden voor de tweede tranche. Hierbij zal uitgewerkt worden, welke kosten wel en niet verhaald kunnen worden op externe partijen, welke additionele financiering vanuit de Provincie gerealiseerd wordt en welke financiering vanuit het Rijk ingezet wordt. Afhankelijk van het totale overzicht van baten en lasten zal blijken welk aandeel van de gemeente 's-Hertogenbosch verwacht wordt als dekking voor de totale uitwerking van de tweede tranche. Uitgangspunt hierbij is eveneens dat de inzet van middelen van de gemeente 's-Hertogenbosch plaats vindt vanuit de beschikbare middelen duurzaamheid programma milieu respecterende ontwikkelingen van de meerjarenbegroting 2020, jaarschijf 2021 en 2022.

In de tweede tranche zal de uitvoering ter hand worden genomen. Er zal een open plan- en participatieproces worden doorlopen om middels een ontwerpend onderzoek te komen tot een Programma met een voorkeursalternatief voorzien van een plan-MER voor de Duurzame Polder. De verwachting is dat dit voorkeursalternatief eind 2022 ter besluitvorming aan de gemeenteraad kan worden voorgelegd.

12. Risicoparagraaf

Integrale gebiedsontwikkeling kent door het opstellen van een Programma op voorhand een langere doorlooptijd tot realisatie.

In vergelijking met het perspectief autonome ontwikkeling kent het perspectief integrale gebiedsontwikkeling op voorhand een langere doorlooptijd tot realisatie. Het verschil betreft feitelijk het opstellen van een Programma. Evenwel kan een gedragen voorkeursalternatief inclusief een lusten-lastenregeling ook tijd terugwinnen door het terugbrengen van de tegenstand. Het traject van het Programma zal naar verwachting minimaal 2 jaar in beslag nemen. Het Programma dient uiteindelijk middels (een) ruimtelijke procedure(s) te worden geformaliseerd.

Integrale gebiedsontwikkeling vraagt om een intensief proces en een complexere samenwerking met verschillende partijen

Er spelen meerdere belangen en ontwikkelingen in het gebied (landbouwtransitie, wonen, defensie, natuur, biodiversiteit en klimaatadaptatie). Het proces is intensief en de samenwerking complexer. De kans op botsende belangen is dan ook aanwezig en kan een (tijdige) besluitvorming doorkruisen. Dit geldt ook voor de mate waarin integrale gebiedsontwikkeling wordt toegepast. Voor het RES-bod geldt dat de wind- en of zonprojecten voor 1 januari 2025 vergund moeten zijn. Het risico bij dit project is aanwezig dat de vergunningen - voor windturbines in het bijzonder - voor deze datum nog niet zijn verleend.

Er moet voldoende commitment van de andere betrokken overheden zijn voor het starten van een gezamenlijke aanpak.

De gemeenteraad van Oss (29 oktober 2020) kan tot een ander besluit komen dan wordt voorgesteld. De gemeenteraad van Oss krijgt dezelfde besluitpunten, behoudens besluitpunt 4c, en onderbouwing voorgelegd. Indien de gemeenteraad van Oss anders besluit als voorgesteld in dit raadsvoorstel zal met de gemeente Oss in overleg worden getreden over de mogelijke gevolgen. Uw raad wordt in dat geval over de uitkomsten van het overleg geïnformeerd.

Verdeling van de RES-opgave tot 2030

Dit voorstel draagt een verdeelvraagstuk in zich over waar de nog resterende RES-opgave tot 2030 in onze gemeente landt. Als de gemeenteraad besluit om de opgave in PJ voor de Rosmalense Polder te verkleinen, dan zal de dekking van dat aantal PJ elders binnen de gemeentegrenzen gevonden moeten worden.

13. Duurzaamheid

We zijn op weg naar een duurzame gemeente. Hiertoe is recent door uw raad de Visie Duurzaam 's-Hertogenbosch vastgesteld. We willen in 2050 een klimaatneutrale gemeente zijn, zoals bepaald in ons Energietransitieprogramma. Hieraan werken we hard door aan de ene kant in te zetten op energiebesparing c.q. het verminderen van de energievraag en aan de andere kant, parallel hieraan, door opwek van (grootschalige) duurzame energie op eigen grondgebied mogelijk te maken. De raad heeft eerder in 2008 de doelstelling 's-Hertogenbosch Klimaatneutraal in 2050 vastgesteld. Om uitvoering aan deze doelstelling te geven heeft uw raad op 31 januari 2017 het Energietransitieprogramma 2016 – 2020 vastgesteld. Hierin is een energie-opgave voor het buitengebied opgenomen van 2,2 PJ. Dit voorstel past hier binnen.

Circulariteit vinden wij belangrijk en betreft een van de vier pijlers uit de nota Duurzaam. Het circulair gebruik van materialen zal als beoordelingscriterium voor initiatieven gelden. Daarmee geven wij invulling geven aan de door uw raad aangenomen motie 'Circulair gebruik materialen voor energie-opwekking'.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
De gemeentesecretaris, De burgemeester,

drs. B. van der Ploeg

drs. J.M.L.N. Mikkers

Bijlagen:

1. Eindrapport Verkenning Duurzame Polder', inclusief:
 - Bijlage A - Het verhaal van de polder
 - Bijlage B - Proces omgevingsparticipatie Duurzame Polder
 - Bijlage C - Opbrengst belangen Thema bijeenkomsten Duurzame Polder
 - Bijlage D - Verslag bewonersbijeenkomsten Verkenning Duurzame Polder juni 2019
 - Bijlage E - Verslag bewonersbijeenkomsten Verkenning Duurzame Polder oktober-november 2019
2. Weergave van het zoekgebied op Bosch grondgebied voor windturbines op een afstand van 1.000m van de bebouwde kommen van de woonkernen

's-Hertogenbosch

BIJLAGE 2

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in zijn openbare vergadering van 6 oktober 2020;
gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 8 september 2020, reg.nr. 9841637;
overwegende, dat zij zich met de inhoud van dit voorstel kan verenigen;
gelet op de Gemeentewet

Besluit

1. In te stemmen met het 'Eindrapport Verkenning Duurzame Polder';
2. Het verkenningsgebied van de Geffense, Lithse, Nulandse en Rosmalense polder (de Duurzame Polder) geschikt te achten en aan te wijzen voor het grootschalig opwekken van duurzame energie met wind- en zonne-energie;
3. Voor de Duurzame Polder -met betrekking tot de periode tot 2030- het behalen van minimaal 2,0PJ, zijnde de som van de RES-opgaven van Oss en Den Bosch, als opgave voor duurzame energieopwekking met wind- en zonne-energie te hanteren;
4. Ter uitwerking van deze opgave een Programma (conform Omgevingswet) voor de Duurzame Polder op te stellen, met in acht name dat:
 - a. de samenhang met andere waarden en belangen (zoals landbouw, natuur en wonen) in ogenschouw wordt genomen, waardoor een integrale gebiedsontwikkeling mogelijk is;
 - b. rekening wordt gehouden met het realiseren van de doelstelling 'Klimaatneutraal in 2050' en daartoe een doorkijk wordt gemaakt;
 - c. het zoekgebied voor windturbines op Bosch grondgebied, zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2, is gelegen op een afstand van tenminste 1.000 meter gemeten vanaf de bebouwde kom van omliggende kernen;
 - d. gestreefd wordt naar een optimale benutting van de aansluiting op het elektriciteitsnet door middel van windturbines en zonnevelden;
 - e. het Programma in samenwerking tussen gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch en de provincie Noord-Brabant wordt opgesteld, onder nader te maken afspraken.
 - f. wordt voorzien in een voorstel met verschillende mogelijkheden voor financiële participatie voor omwonenden en inwoners;
 - g. het reeds gestarte open plan- en omgevingsparticipatieproces wordt voortgezet;
 - h. alle initiatieven, die belemmerend zijn voor de integrale gebiedsontwikkeling en strijdig zijn met de vigerende bestemmingsplannen worden afgewogen in het Programma en niet in behandeling genomen.

's-Hertogenbosch,
De gemeenteraad voornoemd,
De griffier,

De voorzitter,

drs. W.G. Amesz

drs. J.M.L.N. Mikkers